

Jak przejść na licencje CC?

Krótki poradnik dla wydawców czasopism naukowych

Udostępnienie artykułów naukowych na licencji Creative Commons wymaga uzyskania odpowiednich zgód od ich autorów. Prawo autorskie pozwala dopasować sposób pozyskiwania tych zgód stosownie do procedur i zwyczajów panujących w danym wydawnictwie lub redakcji. Możliwości jest wiele, a poniżej prezentujemy przykładowe, proste rozwiązania.

1. Pozyskiwanie zgód na licencje CC bez podpisywania umów z autorami

Przejście czasopisma na licencje CC nie wymaga komplikowania formalnych relacji z autorami. Od strony prawnej wystarczy, aby autorzy zostali wyraźnie poinformowani o tym, że czasopismo jest wydawane na konkretnej licencji CC i aby ich zgoda na tę licencję w sposób wyraźny wynikała z okoliczności współpracy z czasopismem. Taka informacja powinna być przekazana przed przesłaniem tekstu przez autora, a okoliczności, z których wynika udzielenie licencji muszą zaistnieć nie później niż publikacja tego tekstu.

Oznacza to, że poniżej opisane kroki nie mają zastosowania przy zmianie zasad w odniesieniu do numerów archiwalnych, ale mogą być z powodzeniem stosowane do wdrożenia licencji CC od kolejnego numeru czasopisma.

W celu wyraźnego poinformowania autorów o stosowanej licencji i konsekwencji zgłoszenia artykułu do publikacji, na stronie internetowej czasopisma w sekcji "informacje dla autorów" lub analogicznej można umieścić informację o treści:

"Czasopismo jest wydawane na licencji Creative Commons - Uznanie autorstwa (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>). Przesłanie artykułu do recenzji oznacza zgodę na jego udostępnienie na tej licencji."

Należy zadbać, by taka informacja o licencji CC i działaniu, które oznacza jej akceptację znalazła się w innych komunikatach kierowanych do autorów na temat prawnych aspektów ich publikacji (np. w "call for papers" itd.). Wszystkie te komunikaty muszą być ze sobą spójne, żeby było jasne jaka jest treść udzielonej zgody.

Zgoda nie zostanie skutecznie udzielona, jeżeli powstanie wątpliwość co do tego, czy powyższa informacja została autorowi skutecznie przekazana lub wtedy, gdy autor wyraźnie sprzeciwi się udzieleniu licencji. Wątpliwości można minimalizować na różne sposoby, niekoniecznie od razu przez wymagania składania podpisanych oświadczeń. Na przykład, jeżeli redakcja umożliwia przesłanie artykułu przez formularz internetowy, to w takim formularzu można wymagać wyraźnego zaznaczenia oświadczenia o treści:

"Mam świadomość, że czasopismo jest wydawane na licencji Creative Commons - Uznanie autorstwa (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>). Przesyłając artykuł do recenzji wyrażam zgodę na jego udostępnienie na tej licencji."

W powyższym przypadku, przy prawidłowej technicznej konfiguracji dodatkowym dowodem wyrażenia zgody będą logi systemu obsługującego formularze. Jednocześnie, brak wyrażenia zgody zablokuje możliwość przesłania artykułu tak jak brak zgody na postanowienia regulaminu lub licencji nie pozwala na korzystanie z wielu usług internetowych. Można również wymagać złożenia takiego oświadczenia w treści e-maila, jeżeli artykuły są przekazywane właśnie tą drogą.

UWAGA - w przypadku artykułów współautorskich zgoda musi być udzielona przez wszystkich autorów jedomyślnie (przy czym, autorzy mogą upoważnić jednego z nich do działania w imieniu wszystkich), jeżeli zatem formularz będzie wypełniany przez tylko jednego autora, to należy bądź poinformować go o konieczności uzupełnienia zgód lub upoważnień pozostałych autorów, bądź dodatkowo skontaktować się z nimi w celu ich pozyskania.

Powyższe rozwiązanie jest wystarczające dla udzielenia skutecznej zgody z punktu widzenia przepisów prawa autorskiego. Prawo to pozwala bowiem na udzielanie licencji niewyłącznych w dowolnej formie, wymagając jedynie aby dochodziło do tego w sposób wyraźny, w tym aby strony wyraźnie ustaliły pola eksploatacji (czyli sposoby korzystania z utworu). Ustalenie to nie musi nastąpić przez podpisanie umowy, ale może być uzgodnione poprzez akceptację warunków określonych na stronie internetowej, przesłanie e-maila lub w dowolny inny sposób. Licencje CC to gotowe wzory umów, które zawierają takie wyraźne postanowienia (zob. treść licencji CC-BY dostępna pod wyżej podanym linkiem), a podany wyżej sposób ich uzgodnienia z autorem spełnia wszystkie te wymagania.

Informacja o licencji powinna się następnie znaleźć na numerze czasopisma oraz przy każdym z artykułów, których dotyczą pozyskane zgody (także w ich metadanych). Istnieją różne sposoby na sformułowanie takiego oznaczenia, na przykład poprzez odpowiednie sformułowanie "noty copyright":

"Copyright © 2018 Wydawnictwo Wyższej Szkoły Tego i Owego, pewne prawa zastrzeżone. Licencja Creative Commons - Uznanie autorstwa (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>)"

UWAGA - w powyższym wzorze wskazanie Wydawnictwa jako podmiotu praw dotyczy czasopisma jako całości (jest ono osobnym przedmiotem praw, utworem zbiorowym, do którego prawa z mocy ustawy przysługują zawsze wydawcy, w odróżnieniu od poszczególnych artykułów, do których prawa przysługują autorom). Ponieważ w opisanej powyżej sytuacji autorzy artykułów zachowują prawa do nich, to do każdego artykułu należy sformułować osobne noty wskazujące jako podmioty praw odpowiednich autorów, bądź poza nazwą wydawnictwa w powyższej nocie dodać określenie "oraz autorzy" lub analogiczne.

Oznaczenie licencji można uzupełnić ikonkami, do pobrania z: <https://creativecommons.org/about/downloads/>

2. Zgoda na licencje CC w formie pisemnej

Przykładowe wzorce umów umożliwiające udostępnianie utworów (artykułów) na licencjach CC znajdują się na stronach Koalicji Otwartej Edukacji (<http://koed.org.pl/pl/wzory-umow/>), w

kontekście publikacji naukowych przydatny będzie zwłaszcza ten: <http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/licencja-nieodplatna-CCBY.odt>

Jeżeli w wydawnictwie funkcjonuje już jakiś wzorzec umowy, to wdrożenie licencji CC może polegać na jego uzupełnieniu o odpowiednie postanowienia. Chodzi tu oczywiście o jego uzupełnienie na przyszłość, do zastosowania do umów zawieranych z autorami do kolejnego numeru. Zmiana umów już zawartych, w celu udostępnienia na licencjach CC archiwalnych publikacji wymagać będzie ich aneksowania i nie jest to przedmiotem niniejszego mini-poradnika.

Sposobów na dostosowanie wzorca umowy do licencji CC jest wiele i zależą one przede wszystkim od aktualnej treści tego wzorca. Takie dostosowanie najlepiej zatem skonsultować indywidualnie z prawnikiem. Warto, aby w umowie pojawiła się wyraźna informacja o tym, że czasopismo jest wydawane na licencji CC oraz oświadczenie, że autor się na takie działania godzi (w podlinkowanym powyżej wzorze KOED nabywca jest wręcz do takich działań zobowiązany). Z punktu widzenia swobody decyzyjnej wydawcy warto, aby tego typu postanowienia nie wskazywały na konkretną wersję licencji CC, gdyż w przyszłości może pojawić się potrzeba przejścia na inną wersję. Wystarczy więc bardziej ogólne wskazanie licencji Creative Commons (lub jeszcze bardziej ogólnie: wolnych licencji).

Przykładowa treść takiego postanowienia:

“Wydawca jest uprawniony do udostępniania Utworu na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 (znanej również jako CC-BY-SA), dostępnej pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/> lub innej wolnej licencji. Przez wolne licencje Strony rozumieją licencje zezwalające każdemu na nieograniczone, nieodpłatne i niewyłączne korzystanie z oryginalnej lub zmodyfikowanej postaci dzieła, przy czym wolna licencja może zawierać zobowiązanie do przekazania odbiorcy informacji o twórcy lub producencie, przedmiocie licencji oraz o jej postanowieniach (klauzule uznania autorstwa) lub zobowiązanie do udostępnienia odbiorcom przedmiotu licencji lub jego opracowania w określonej postaci ułatwiającej korzystanie z nich na takiej samej licencji (klauzule copyleft).”

Uzupełnienie stosowanego w wydawnictwie wzoru o powyższe lub analogiczne postanowienie będzie wystarczające, o ile z reszty jego treści nie będą wynikały jakieś ograniczenia.

Niezależnie od sposobu sformułowania stosowanego w wydawnictwie wzorca umowy konieczne jest uspoźnienie pozostałych komunikatów dotyczących tej kwestii, a zwłaszcza informacji dla autorów na stronie internetowej oraz treści noty copyright towarzyszącej czasopismu i pojedynczym artykułom - według wskazówek zawartych w pierwszej części niniejszego mini-poradnika.